

06. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde Meslek Adları Temelinde Oluşan Yer Adları ve Onların Yapı Özellikleri¹

Laman ASLANOVA²

APA: Aslanova, L. (2025). Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde Meslek Adları Temelinde Oluşan Yer Adları ve Onların Yapı Özellikleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (48), 89-102. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17190867>

Öz

Milletlerin dünyada kalıcı olmalarını sağlayan, onların varoluşunu ve yerleşim tarihini günümüze taşıyan önemli kaynaklardan biri yer adlarıdır. Yer adları verilirken birçok faktöre işaret edilmiştir. Bu faktörler arasında arazide yaşamış kabileler, arazide yetişen bitkiler, arazinin hayvanat alemi ve arazinin bulunduğu toprağın rengi bunun gibi birçok faktörün yanı sıra meslek adlarının rolü de kaçınılmazdır. Meslek adları toplumun sosyal ve ekonomik hayatında önemli yer kapsamaktadır. Bilim ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte birçok yeni meslek adları doğarken bazı meslek adları da tarihi dönemini tamamlamış ve kullanırlılığını yitirmiştir. Makalede, Türkiye ve Azerbaycan'da yer adlarının oluşumunda yer alan meslek adları uğraşı alanlara göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada çeşitli meslek adları ayrı ayrı incelenerek her bir meslek adının geçtiği yer adları saptanmış ve bulunduğu ilçe ile beraber gösterilmiştir. Türkiye ve Azerbaycan için hem ortak hem de farklı olan meslek adları temelinde oluşan yer adları incelenerek onların yapı özellikleri üzerinde durulmuştur. Azerbaycan yer adları Azerbaycan alfabesi ([ə], [x], [q] harfleri Azerbaycan alfabesinde bulunan farklı harflerdir) ile gösterilmiştir. Yapılan çalışmada Bilal Aksoy'un 2 ciltte yazmış olduğu "Yer Adları Sözlüğü" ve Rübabe Aliyeva'nın 2 ciltli "Azerbaycan Toponimlerinin Ensiklopedik Sözlüğü" esas alınarak meslek adları temelinde oluşan yer adları saptanmaya çalışılmıştır. Yer adları çok geniş bir alanı kapsayarak insanların ayak bastığı her bir mekanı (dağları, dereleri, şehirleri, köyleri, caddeleri, semtleri, köprüleri vs.) kapsasa da bu çalışmada yer adları başlığı altında özellik köy ve mahalle adlarına öncelik verilerek Türkiye ve Azerbaycan'daki meslek adları temelinde oluşan yer adları karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan, Türkiye, meslek, yapı özellikleri, yer adları

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin / Oran: %16

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 12.08.2025-**Kabul Tarihi:** 24.09.2025-**Yayın Tarihi:**

25.09.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17190867>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı / Doctoral Student, Bolu Abant İzzet Baysal University, Graduate School of Education, Department of Turkish Language and Literature (Bolu, Türkiye) **eposta:** laman.aslanova.95@bk.ru **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-3650-6583> **ROR ID:** <https://ror.org/01x1kqx83> **ISNI:** 0000 0001 0720 3140 **Crossref Funder ID** 501100002668

Place Names Formed Based on Occupational Names in Turkish and Azerbaijani and Their Structural Characteristics³

Abstract

Place names are one of the important sources that ensure the permanence of nations in the world, carrying their existence and settlement history to the present day. Many factors have been pointed out when giving place names. Among these factors are the tribes that lived in the area, the plants that grew in the area, the fauna of the area, and the color of the soil in which the area is located. In addition to these factors, the role of occupational names is also inevitable. Occupational names occupy an important place in the social and economic life of society. With the advancement of science and technology, many new occupational names have emerged, while some occupational names have completed their historical period and lost their usefulness. In this article, occupational names that appear in place names in Turkey and Azerbaijan are classified according to their field of activity. In this classification, various occupational names are examined separately, and the place names in which each occupational name appears are identified and shown together with the district in which they are located. Place names formed on the basis of occupational names that are both common and different to Turkey and Azerbaijan have been examined, focusing on their structural characteristics. Azerbaijani place names are shown using the Azerbaijani alphabet (the letters [ə], [x], and [q] are different letters in the Azerbaijani alphabet). The study attempted to identify place names based on occupational names, using Bilal Aksoy's two-volume "Dictionary of Place Names" and Rübabe Aliyeva's two-volume "Encyclopedic Dictionary of Azerbaijani Toponyms" as references. Place names cover a very wide area.

Key Words: Azerbaijan, Turkey, occupation, structure features, place names.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography

Similarity Report: Received – Turnitin / Rate: %16

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 12.08.2025-**Acceptance Date:** 24.09.2025-**Publication Date:** 25.09.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17190867>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

İnsan yeryüzüne düştüğünde yabancı olduğu buraya alışmak için tanımlama ihtiyacıyla anlamlandırmaya gitmiştir. İnsanın çekindiği şeylerin başında bilinmezlik gelmektedir. Emin olmak için bilmek, bilmek için adlandırmak gerekmiştir. Ait kılmak da adlandırmakla başlamıştır. Bu yolla insan yeri kendisine ait bir mekân kılmış, yaşamın ağırlığını hafifletmiştir (Yavuz-Şenel, 2013, s.240). Adlandırma, canlı ve cansız, her türlü varlık ve kavramı anlatan, onu belirleyen veya bir şeyi diğerinden ayırmaya yarayan bir iş olduğuna göre insan, varoluşundan bu yana yaşadığı ortam içerisinde; şehir, ilçe, kasaba, köy, mezra gibi yerleşim alanlarını; Dağ, tepe, ova, plato gibi patika, köprü, geçit ve bunlar gibi yerleri adlandırmak ve birini diğerinden ayırt etmek zorunluluğu duymuştur (Karaçetin, 1984, s.219).

Ad ve adlandırma ile ilgilenen bilim dalının genel adı adbilimdir. Adbilim kısa tanımıyla; nesnelerin ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilim dalıdır (Sakaoğlu, 2001, s.9). Adbilimin en önemli alt dalı toponomi ve ya yeradibilimidir. Toponim Yunanca topos (yer) ve onima (ad) kelimelerinden oluşmuştur (İsayev, 1977, s.13).

Tarih boyunca her bir halk yerleştiği veya savaş sonrası göç ettiği toprakları bir birinden ayırt etmek için onları kendi anlayacakları şekilde adlandırmış veya oradaki mevcut adları kendi diline uyarlamıştır. Türklerde ise yer adlarının verilmesi boy, soy, aşiret adları, şahıs adları, arazinin bitki örtüsü, hayvanat alemi, toprağın rengi, kutsal rakamlar, dine dayalı adlar, insanların uğraştığı meslekler ve bunun gibi birçok faktöre dayalıdır. *Meslekler, toplumların yaşam biçimlerini yansıtır. Bir toplumda icra edilen mesleklere ve bu mesleklere verilen öneme bakılarak o toplumun kültürel yapısı hakkında fikir edinilebilir* (Şen, 2009, s.174).

Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Oğuz grubu içerisinde yer alan iki lehçedir. Aynı dil grubu içerisinde yer alan bu lehçeler birbirine ne kadar yakın olsa da yeni bir dil öğreniyormuşçasına kelimelerin tamamen değiştiğini görmekteyiz (Dura, 2017, s.30). 1920’den sonra dünyada yer adları üzerine araştırmalar yapılmaya başlamıştır. Bu araştırmaları dünyada başlatan ve toponomi alanında ciddi araştırmalar yapan yer bilimciler Houze, Auguste Longnon, Ernest Muret, Olivieri, Pierri, Türkiye’de ise Doğan Aksan, Hasan Eren, Tuncer Gülensoy, İbrahim Şahin gibi kapsamlı çalışmalar ortaya koymuş yer bilimcileri örnek gösterebiliriz. Son yıllarda Türkiye’de yer ad bilimi çalışmaları yaygınlaşmıştır.

Yer adları üzerine araştırmalar son yıllarda yaygınlaşmıştır. “Türkiye’de Yer Adları Bilimi Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Kaynakça Denemesi” adlı çalışmada Dilan Tapar (Tapar, 2023, s.1121) içinde kitap, makale, yüksek lisans tezi, doktora tezi, sempozyum ve kongrede sunulmuş bildirilerin de yer aldığı toplam 382 kaynak öne koymuştur.

Yer adlarının araştırılmasında yer bilimcilerin farklı yaklaşımları sınıflandırılmada da farklılıkları öne çıkarmıştır. Yer adlarının ilk sınıflandırılması Çek asıllı F. Palyatskiy’e aittir. Türkiye’de ise “Manisa İli Yer Adları” başlıklı lisans tezinde Ahmet Belce ilk kez yer adlarının sınıflandırılmasını yapmıştır. Bu çalışmada, Serkan Şen’in (Şen, 2009, s.174) yapmış olduğu “Derleme Sözlüğüne Göre Türkiye Türkçesi Ağzlarında Meslek İcrası Adları” başlıklı çalışma esas alınarak yer adlarının oluşumunda yer alan meslek adları uğraşı alanlara göre sınıflandırılmıştır:

1. Adalet ve maliye ile ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

1.1. Türkiye’de adalet ve maliye ile ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Kadı – Kadıderesi köyü (Çorum), Kadılar köyü (Afyonkarahisar), Kadılar köyü (Isparta), Kadılar Mahallesi (Aydın), Kadılar Mahallesi (Ordu), Kadılıtürk köyü (Çorum), Kadıobası Mahallesi (Ankara), Kadısusuz köyü (Bolu), Yenikadılı köyü (Çorum).

1.2. Azərbaycan'da adalet ve maliye ile ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Azərbaycan yer adlarında adalet və maliyyə ilə ilgili meslek adlarının iştirak etdiyi yer adları təsbit edilememiştir.

2. Dini inançla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

2.1. Türkiyə'de dini inançla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

Derviş – Dervişali köyü (Erzurum), Derviş Cemal köyü (Tunceli), Dervişye köyü (Adana), Dervişli köyü (Uşak) (Aksoy, 2022, I, s.274).

Hoca - Alihocalı Mahallesi (Adana), Ayşehoca Mahallesi (Adana), Hocaalizade Mahallesi (Bursa), Hocabeyli köyü (Aksaray), Hocahasan Mahallesi (Bursa), Nuhhoca Mahallesi (Ankara).

İmam – İmamköy Mahallesi (Aydın).

Molla (Fıkıh üzerine eğitim almış kişi) – Mollaali köyü (Elazığ), Mollafenari Mahallesi (Bursa), Mollagürani Mahallesi (Bursa), Mollahasan köyü (Aksoy, 2022, II, s.803).

Papazlık – Balıkesir'in Erdek ilçesine bağlı Papazlık köyü (Aksoy, 2022, II, s.872).

2.2. Azərbaycan'da dini inançla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

Dərviş – Dərvişlər köyü (Şərur), Dərvişli köyü (Biləsuvar).

Xoca – Xocahan köyü (Qubadlı), Xocalı Dağı (Füzuli), Xocalı ilçesi, Xocalı Nehri (Xocavənd), Xocasən Gölü (Abşeron), Xocavənd ilçesi, Xocayurd Dağı (Əliyeva, 2007, I, s.355-356).

İmam – İmambağı köyü (Cəbrayıl), İmambinəsi köyü (Kəlbəcər), İmamlı köyü (Qəbələ), İmamverdili köyü (Əliyeva, 2007, I, s.368).

Molla- Mollaayrım köyü (Tovuz), Mollabürhan köyü (Qubadlı), Mollabürhanlı köyü (Xaçmaz), Mollaceferli köyü (Ağstafa), Mollakend köyü (Kürdemir), Mollakend köyü (Lenkeran), Mollalar köyü (Ağdam), Mollalı köyü (Əliyeva, 2007, II, s.117).

3. Eğitim, kültür, sanat ve sporla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

3.1. Türkiyə'de eğitim, kültür ve sanatla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Güreşçi – Güreşçi köyü (Bitlis).

Ozan – Ozan köyü (Adıyaman), Ozanlar köyü (Ağrı), Ozanpınar köyü (Ağrı), Ozanköy Mahallesi (Ankara), Ozanlar Mahallesi (Sakarya).

Yazıcı – Yazıcı köyü (Ağrı), Yazıcı köyü (Sinop), Yazıcılar köyü (Zonguldak).

3.2.Azerbaycan'da eğitim, kültür ve sanatla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Kürəkçi – Kürəkçi köyü (Yardımlı), Kürəkçidağ Dağı (Abşeron).

4.Eğlence hayatıyla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

4.1.Türkiye'de eğlence hayatıyla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Çalıcı – Çalıcı köyü (Sivas).

Düğüncü – Düğüncüler köyü (Siirt), Düğüncüler Mahallesi (Bursa).

4.2. Azerbaycan'da eğlence hayatıyla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Azerbaycan yer adlarında eğlence hayatıyla ilgili meslek adlarının iştirak ettiği yer adları tespit edilememiştir.

5. Gıda ile ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

5.1. Türkiye'de gıda ile ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Ayrancı – Ayrancı köyü (Ağrı), Ayrancı köyü (Amasya), Ayrancı köyü (Batman), Ayrancılar köyü (Bitlis), Ayrancılar Mahallesi (Van).

Balcı – Balcılar Mahallesi (Diyarbakır).

Ekmekçi – Ekmekçi köyü (Çorum), Ekmekçi köyü (Edirne), Ekmekçiler köyü (Siirt), Ekmekçi Mahallesi (Bursa).

Fırıncı – Fırıncı Mahallesi (Malatya).

Helvacı - Helvacı Mahallesi (Adana), Helvacı Mahallesi (İzmir), Helvacı Mahallesi (Trabzon), Helvacılar köyü (Zonguldak).

Kahveci – Kahveci köyü (Batman).

Pekmezci - Pekmezci köyü (Amasya), Pekmezci köyü (Kırşehir).

Tuzcu – Tuzcular köyü (Bartın).

Yoğurtçu – Yoğurtçular köyü (Şırnak).

5.2.Azerbaycan'da gıda ile ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Şorbaçı (AT'de Çorbacı) – Şorbaçı köyü (Cəlilabad), Şorbaçı köyü (Hacıqabul).

6. Giyim kuşamla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

6.1. Türkiye’de giyim kuşamla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Dikici – Dikici köyü (Afyonkarahisar).

Dokumacı – Dokumacılar köyü (Bolu).

Hallaç – Hallaç köyü (Afyonkarahisar).

Kürkçü – Kürkçü köyü (Çorum), Kürkçü köyü (Niğde), Kürkçü köyü (Sinop).

Terzi – Terziler köyü (Çanakkale), Terziler köyü (Isparta), Terziler köyü (Kütahya), Terzili Mahallesi (Ordu).

Örmeci – Örmeci köyü (Zonguldak).

6.2. Azərbaycan’da giyim kuşamla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Dərzi – Dərzili köyü (Cəbrayıl).

7. Günlük işler, tamir ve hizmetle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

7.1. Türkiye’de günlük işler, tamir ve hizmetle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Dadı – Dadıköy köyü (Amasya).

Çilingir -Çilingir köyü (Rize).

Kapıcı – Kapıcı köyü (Tokat).

Yardımcı – Yardımcılar köyü (Ağrı).

7.2. Azərbaycan’da günlük işler, tamir və xidmətlə ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Çıraq – Çıraq köyü (Dəvəçi), Çıraq köyü (Kəlbəcər), Çıraqlı köyü (Ağdam), Çıraqlı köyü (Daşkəsən), Çıraqlı köyü (Laçın), Çıraqlıbaşı Dağı (Laçın).

Dəllək (AT’de Berber) – Dəlləklər köyü (Yevlax), Dəlləkli köyü (Quba), Dəlləkli köyü (Masallı), Dəlləkli köyü (Tovuz), Dellekli köyü (Yardımlı), Dellekli köyü (Zəngilan).

8. Güvenlikle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

8.1. Türkiye’de güvenlikle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Asker – Askerhan köyü (Adıyaman).

Başçavuş – Başçavuş köyü (Ağrı).

Bekçi – Bekçili köyü (Niğde).

Bölükbaşı – Bölükbaşı köyü (Ağrı).

Onbaşı – Onbaşılar köyü (Sivas).

8.2. Azerbaycan'da güvenlikle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Azerbaycan yer adlarında güvenlikle ilgili meslek adlarının iştirak ettiği yer adları tespit edilememiştir.

9. Hayvancılıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

9.1. Türkiye'de hayvancılıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Arıcı – Arıcı köyü (Çorum).

Balıkçı – Balıkçı köyü (Rize), Balıkçılar köyü (Ardahan).

Çoban – Çobanbeyi köyü (Ağrı), Çobandede köyü (Adıyaman), Çobandivan köyü (Çorum), Çobankaya köyü (Afyonkarahisar), Çobanköy köyü (Ardahan), Çobanlar ilçesi (Afyonkarahisar), Çobanlar köyü (Çorum), Çobanlar köyü (Sinop), Çobanlı köyü (Sivas), Çobanören köyü (Amasya), Çobanözü köyü (Afyonkarahisar), Çobanpınarı köyü (Adıyaman), Çobanpınarı köyü (Burdur), Çobanpınarı Mahallesi (Adana), Çobansaray köyü (Afyonkarahisar), Karaçoban köyü (Kars).

Çiftçi – Çiftçiöğlü köyü (Amasya), Çiftçidere Mahallesi (Bahkesir).

Danacı – Danacı köyü (Kırıkkale), Danacılı Mahallesi (Adana).

Deveci – Deveci köyü (Amasya), Deveci köyü (Kırşehir), Deveci Mahallesi (Ankara), Deveciüşağı Mahallesi (Adana).

Koyuncu – Koyuncu köyü (Amasya), Koyuncular Mahallesi (Aydın), Koyunculu köyü (Yozgat).

Kuşçu – Kuşçu köyü (Osmaniye), Kuşçu köyü (Tokat), Kuşçu Mahallesi (Gaziantep), Kuşçular köyü (Sinop), Kuşçulu Mahallesi (Ordu).

Ördekçi – Ördekçi köyü (Isparta).

Sığırcı – Sığırcı köyü (Bayburt).

Sütçü – Sütçüler köyü (Edirne), Sütçüler Mahallesi (İzmir).

9.2. Azerbaycan'da hayvancılıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Balıkçı – Balıkçı kasabası (Hacıqabul), Balıkçılar kasabası (Lənkəran).

Çoban – Çobanbaba Dağı (Qəbələ), Çobançuxur Dağı (Babək), Çobandağ Dağı (Ağdam), Çobandağ Dağı (Şəmkir), Çobankənd köyü (Gədəbəy), Çobankol köyü (Zaqatala).

Danaçı – Danaçı köyü (Zaqatala), Danaçıbaşı Dağı (Oğuz).

Dəvəçi – Dəvəçi ilçəsi , Dəvəçi Nehri (Dəvəçi).

Quşçu –Quşçu Dağı (Şamaxı), Quşçu köyü (Daşkəsən), Quşçu köyü (Laçın), Quşçu köyü (Şamaxı), Quşçu köyü (Yevlax), Quşçu Nehri (Daşkəsən), Quşçular köyü (Goranboy).

Ovçu – Ovçulu köyü (Ağdaş), Ovçulu köyü (Qəbələ), Ovçulu köyü (Şamaxı).

10. İletişimle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

10.1. Türkiyə'de iletişimle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

Carcı (*Tellal*) – Carcı köyü (Kars), Carcıoğlu köyü (Kars).

Elçi – Elçiler köyü (Adıyaman).

10.2. Azərbaycan'da iletişimle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

Azərbaycan yer adlarında iletişimle ilgili meslek adlarının iştirak etdiyi yer adları tespit edilememiştir.

11. İnşaat işləriylə ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

11.1. Türkiyə'de inşaat işləriylə ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

Boyacı – Boyacı Mahallesi (Diyarbakır),

Demirci – Demirci köyü (Artvin), Demirci köyü (Bartın), Demirci köyü (Çanakkale), Demirci köyü (Giresun), Demirci köyü (Tunceli), Demirci Mahallesi (Ankara), Demirci Mahallesi (Trabzon), Demirciler köyü (Bolu), Demirciler köyü (Çorum), Demircili köyü (Afyonkarahisar), Demircili köyü (Aksaray), Demirciobası köyü (Aksaray).

Dülger – Dülgerli köyü (Artvin).

Kayacı – Kayacılar köyü (Bartın).

Köprücü – Köprücü köyü (Artvin).

Sıvacı – Sıvacı köyü (Giresun).

Tahtacı – Tahtacı Mahallesi (Balıkesir).

Taşçı– Taşçı köyü (Batman), Taşçılar köyü (Bayburt), Taşçılar köyü (Giresun), Taşçılar Mahallesi (Trabzon).

11.2. Azərbaycan'da inşaat işləriylə ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Dəmirçi – Dəmirçi köyü (Sədərək), Dəmirçi köyü (Şamaxı), Dəmirçiçay Nehri (Şamaxı), Dəmirçidam köyü (Kəlbəcər), Dəmirçilər köyü (Qazax), Dəmirçilər köyü (Qubadlı), Dəmirçilər köyü (Tərtər), Dəmirçilər köyü (Xocalı).

12. Sağlıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları*12.1. Türkiye’de sağlıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:*

Cerrah – Cerrah Mahallesi (Bursa).

12.2. Azerbaycan’da sağlıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Azerbaycan yer adlarında sağlıkla ilgili meslek adlarının iştirak ettiği yer adları tespit edilememiştir.

13. Tarımla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları*13.1. Türkiye’de tarımla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:*

Arpacı – Arpacı köyü (Sivas).

Bostancı – Bostancı köyü (Afyonkarahisar), Bostancı köyü (Artvin), Bostancı köyü (Şırnak), Bostancı Mahallesi (Balıkesir).

Çaycı – Çaycılar köyü (Rize).

Çeltikçi – Çeltikçi Mahallesi (Ankara), Çeltikçi Mahallesi (Balıkesir), Çeltikçi Mahallesi (İzmir).

Darıcı – Darıcı köyü (Yozgat), Darıcılar köyü (Afyonkarahisar).

Değirmenci - Değirmenciuşağı Mahallesi (Adana).

Ekinci – Ekinci köyü (Adıyaman), Ekinci Mahallesi (Gaziantep), Ekinciler köyü (Sivas), Ekinciler Mahallesi (Ordu).

Pirinççi – Pirinççi köyü (Elazığ).

Sebzeci – Sebzeciler köyü (Artvin).

Tütüncü –Tütüncü Mahallesi (Balıkesir), Tütüncüler köyü (Rize), Tütüncüler Mahallesi (Aydın),Tütüncüler Mahallesi (Samsun).

13.2. Azerbaycan’da tarımla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Cütçü (AT’de Ekinci) – Cütçü köyü (Xocavənd).

Əkinçi – Əkinçi kasabası (Kürdəmir).

Üzümcü – Üzümcüler kasabası (Zəngilan).

14. Taşımacılıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları*14.1. Türkiye’de taşımacılıkla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:*

Gemici – Gemici köyü (Elazığ).

Kayıkçı- Kayıkçı Mahallesi (Balıkesir).

14.2. Azərbaycan'da təşimacılıqla ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Azərbaycan yer adlarında təşimacılıqla ilgili meslek adlarının iştirak etdiyi yer adları təsbit edilememiştir.

15. Ticaretle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları

15.1. Türkiyə'de ticaretle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Bıçakçı- Bıçakçı köyü (Batman).

Çanakçı – Çanakçı köyü (Bingöl), Çanakçı köyü (Çorum), Çanakçı köyü (Sinop), Çanakçı Mahallesi (Ankara), Çanakçı Mahallesi (Balıkesir), Çanakçılar köyü (Bolu).

Çömlekçi – Çömlekçi köyü (Kütahya), Çömlekçi köyü (Niğde), Çömlekçi köyü (Zonguldak), Çömlekçi Mahallesi (Balıkesir), Çömlekçiler köyü (Bolu).

Kaşıkçı – Kaşıkçı köyü (Artvin), Kaşıkçı köyü (Bingöl), Kaşıkçı Mahallesi (Balıkesir), Kaşıkçı Mahallesi (İzmir), Kaşıkçı Mahallesi (Tekirdağ), Kaşıkçılar Mahallesi (Van), Kaşıkçışeyhler köyü (Bolu).

Kazancı – Kazancı köyü (Bilecik), Kazancı köyü (Tokat).

Kuyumcu – Kuyumcu köyü (Çorum), Kuyumcu köyü (Yozgat), Kuyumcu Mahallesi (Balıkesir), Kuyumcuoğlu Mahallesi (Samsun), Kuyumcusaray köyü (Çorum).

Sabuncu – Sabuncu köyü (Ağrı).

Satıcı - Satıcılar köyü (Ağrı).

15.2. Azərbaycan'da ticaretle ilgili meslek adlarından oluşan yer adları:

Bəzirgən [Orta dönm doğu ölkələrində ticaretle uğraşanlara verilən addır (Əliyeva, 2007, s.131)] - Bəzirgən dağ keçidi (Laçın və Şuşa sınırında), Bəzirgənsu Nehri (Laçın).

Bıçaqçı – Bıçaqçı köyü (Zərdab).

Çanaqçı – Çanaqçı köyü (Xocalı), Çanaqçı Nehri (Şərur).

Qazançı – Qazançı köyü (Ağdam), Qazançı köyü (Culfa), Qazançı köyü (Goranboy), Qazançı köyü (Zəngilan).

Sabunçu – Sabunçu köyü (Zaqatala), Sabunçu Nehri (Zaqatala).

Meslek adları temelinde oluşan yer adlarının yapı özellikleri:

Bu çalışmada meslek adları temelinde oluşan yer adları morfolojik açıdan incelenmiştir. Morfolojik incelemede meslek adları temelinde oluşan yer adları yapısına göre basit, türemiş ve birleşik yapıdaki

yer adları şeklinde incelenerek sınıflandırılmıştır.

Meslek adlarından oluşan basit yapılı yer adları:

Tek kelimeden oluşan ve bünyesinde yapım eki bulundurmeyen yer adları basit yapılı yer adlarıdır: Çilingir köyü (Rize), Tatar köyü (Amasya), Ozan köyü (Adıyaman). Hem Türkiye hem de Azerbaycan'da meslek adları temelinde oluşan basit yapılı yer adlarında çoğul ekine sıkça rastlanmaktadır: Dərvişlər köyü (Şərur), Kadılar köyü (Isparta), Ozanlar köyü (Ağrı), Terziler köyü (Çanakkale) vs.

Meslek adlarından oluşan türemiş yapılı yer adları:

Adlandırmaların temelini oluşturan sözcüklere yapım ekleri getirilmesi sonucunda türemiş yapılı yer adları ortaya çıkmıştır. Meslek adlarının oluşumunda +CI ekinin büyük rolü olduğu gibi meslek adlarından oluşan yer adlarında da özellikle +CI eki gözlemlenmektedir. Köktürk Anıtlarından Uygarcaya, Uygurcadan da günümüzdeki meslek adları türeten +CI eki en yaygın eklerden biri olarak Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Azerbaycan Türkçesinde de kullanırlığını sürdürmektedir.

Türkçe köklere veya yabancı kelime köklerine getirilen bu ekin tarihî dönemlerde kalıp günümüze ulaşmamış veya bazı ses değişikliklerine uğramış örnekleri pek çoktur. Yorıcı (usta), satıcı (tüccar), tarıkçı (çiftçi) gibi Türkçe biçimler, duhancı, kebeci, tablacı, peremeci gibi Osmanlılar döneminde kullanılmış kelimeler günümüz Türkiye Türkçesine, yazı diline gelememiştir. Ancak bu adların bazıları özellikle yer adlarında, sokak, semt, yokuş, çarşı, han adlarında günümüzde de yaşamaktadır. Bunlar Peremeciler Sokağı, Sahaflar Çarşısı, Kürkçüler Çarşısı, Çıkrıkçılar Yokuşu, Denizciler Caddesi, Sabuncu Beli, Hasırcılar Hanı örneklerinde olduğu gibi İstanbul, Bursa, Ankara gibi büyük şehirlerde rastlanan adlardır (Zülfikar, 2007, s.177).

Türkiye ve Azerbaycan'da +CI ekinin iştiraki ile oluşan toplam 65 meslek adı tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1.

+CI eki ile Ortaya Çıkan Meslek Adları Temelindeki Yer Adları					
Arıcı	Cütcü	Deveci	Kaşıkçı	Oduncu	Sütçü
Arpacı	Çalıcı	Düğünçü	Kayacı	Okçu	Şorbacı
Avcı	Çanakçı	Ekinci	Kayıkçı	Ördekçi	Tahtacı
Ayranıcı	Çaycı	Ekmekçi	Kazancı	Örmeci	Taşçı
Balacı	Çelikçi	Elçi	Korukçu	Pekmezci	Tuzcu
Balıkçı	Çiftçi	Fırıncı	Koyuncu	Pirinççi	Tütüncü
Bekçi	Çömlekçi	Gemici	Kömürücü	Sabuncu	Üzümcü
Bıçakçı	Danacı	Gözcü	Köprücü	Satıcı	Yardımcı
Bostancı	Darıcı	Güreşçi	Kuşçu	Sebzeci	Yazıcı
Boyacı	Değirmenci	Helvacı	Kuyumcu	Sığırcı	Yoğurtçu
Carcı	Demirci	Kahveci	Kürkçü	Sıvacı	

Yukarıda tespit edilen meslek adlarının 11'i Türkiye ve Azerbaycan'da +CI ekinin yer aldığı meslek adları temelinde ortaya çıkan ortak yer adları olarak kabul edilebilir (Tablo2). Bu meslek adlarında bazı ses olayları özellikle ötümlülüşme sonucunda ses değişimleri (Çanakçı – Çanaqçı, Kazancı – Kazançı, Kuşçu – Quşçu) ve Türkiye Türkçesinde “e” ile geçen bazı meslek adlarının Azerbaycan Türkçesinde “ə” ile geçmesi (Demirci – Dəmirçi, Deveci – Dəvəçi, Ekinci – Əkinçi) gözlemlenmiştir. *Çiğerlerden gelen*

havaya ses tellerinin titreşip ton vermesi ile boğumlanan ünsüzlere ötümlü ünsüzler denilmektedir (Korkmaz, 2007, s. 215-216).

Tablo 2.

Türkiye ve Azerbaycan'da +CI Ekinin İştirāk Ettiği Meslek Adlarından Oluşan Ortak Yer Adları		
Bıçakçı – Bıçaqçı	Deveci – Dəvəçi	Sabuncu – Sabunçu
Çanakçı – Çanaqçı	Ekinci – Əkinçi	
Danacı – Danaçı	Kazancı – Qazançı	
Demirci – Dəmirçi	Kuşçu -Quşçu	

Meslek adlarının bazılarının Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde farklı kelimelerle ifade edilmesi (Çiftçi-Fermer, Kuyumcu – Zərgər, Sebzeci – Tərəvəzçi vs.) iki ülkenin meslek adları temelinde oluşan yer adlarındaki farklılıkların oluşmasındaki başlıca etkidir. Bunun yanı sıra bazı meslek adları aynı kelimelerle ifade edilse de (Ayrancı, Bostancı, Tütüncü vs.) yer adı verilerken Türkiye’de tercih edilen bazı meslek adları Azerbaycan’da tercih edilmemiş ve ya tam tersine de rastlanmaktadır. Bölgedeki insanların uğraşları veya bölgede hangi bitkinin daha çok yetişmesi (mesela, darının daha çok yetiştiği bölgede Darıcı ve ya pirincin daha çok yetiştiği bölgede Pirinççi yer adı gibi) yer adlarının verilmesindeki farklılıkları ortaya çıkarmaktadır.

+CI eki ile oluşan Türkiye’de var olan lâkin Azerbaycan’da rastlanmayan meslek adı temelindeki yer adları: Arıcı, Arpacı, Ayrancı, Balcı, Bekçi, Bostancı, Boyacı, Carcı, Cütçü, Çaycı, Çeltikçi, Çiftçi, Çömlekçi, Darıcı, Değirmenci, Dügüncü, Ekmekçi, Elçi, Fırıncı, Gemici, Gözcü, Güreşçi, Helvacı, Kahveci, Kaşıkçı, Kayacı, Kayıkçı, Korukçu, Koyuncu, Kömürcü, Köprücü, Kuyumcu, Kürkçü, Oduncu, Ödekçi, Örmeci, Pekmezci, Pirinççi, Satıcı, Sebzeci, Sığırıcı, Sıvacı, Sütçü, Tahtacı, Taşçı, Tuzcu, Tütüncü, Yardımcı, Yoğurtçu.

+CI eki ile oluşan Azerbaycan’da var olan lâkin Türkiye’de rastlanmayan meslek adı temelindeki yer adları: Cütçü, Kürəkçi, Şorbaçı, Üzümcü.

Meslek adlarından oluşan birleşik yapıli yer adları:

Birleşik kelime, yeni bir kavramı veya yeni bir nesneyi karşılamak üzere iki ya da daha çok kelimenin belirli şekil bilgisi kurallarına uyularak yeni bir anlam birliği oluşturacak biçimde bir araya getirilmesidir (Korkmaz, 1992, s.137). Meslek adlarından oluşan yer adları incelenirken ister Türkiye isterse de Azerbaycan’da oldukça fazla birleşik yapıli yer adlarına rastlanmaktadır. Bu yer adlarının bazıları meslek adı olarak kendisi birleşik yapıli iken (Başçavuş köyü, Bölükbaşı köyü vs.) bazıları da birleşenlerinden biri meslek adı diğer birleşeni farklı kelime grubundan oluşarak (Çiftçioğlu köyü, Çobanbaba dağı vs.) birleşik yapıli yer adı ortaya çıkarmışlar. Meslek adlarından oluşan birleşik yapıli yer adlarında hem Türkiye yer adlarında hem de Azerbaycan yer adlarında ad tamlaması (özellikle belirsiz ad tamlaması) ve sıfat tamlamasına rastlanmaktadır.

Ad tamlaması, ilişkilendirme öbeklerinden biridir. Ad tamlaması, bir varlığı, bir başka varlık veya kişi ile ilişkilendirilerek daha belirli hale getiren bir yapıdır. Böylece varlığın sözlükteki genel adı, daha belirgin ve özel hâle getirilerek, varlık daha bilinir olur. Bütün çekimlik öbeklerde olduğu gibi, ad tamlamasının da ilk ögesi tamlayan, ikinci ögesi tamlanan öge durumundadır. Tamlayanın ekli veya eksiz çekimde olmasına göre, belirli ve belirsiz; hem tamlayan hem de tamlananın durumuna göre de

zincirleme türleri vardır (Karaağaç,2013, s.50). Meslek adlarından oluşan yer adlarında belirsiz ad tamlamalarına daha çok rastlanmaktadır: Carcioğlu köyü, Çiftçidere Mahallesi, Çiftçioğlu köyü, Çobanbeyi köyü, Çobanpınarı köyü, Çobansaray köyü, Danaçbaşı dağı, Değirmenciuşağı Mahallesi, Demirciobası köyü, Deveciuşağı Mahallesi, İmambağı köyü, Kadıderesi köyü, Kadıobası Mahallesi vs.

Sıfat tamlaması, bir varlığı daha belirgin hâle getirmek amacıyla, o varlığın taşıdığı özellikleri sayıp dökmektir. Nitelendirme iki türdür; bir varlığın özellikleri, başlıca iki kaynaktır. Birincisi, varlığın anadan dogma özellikleri olan var oluş niteliklerin; ikincisi ise, varlığın sonradan olma yani eylem nitelikleridir. Varlık hareket hâlinde ve bu hareketiyle yeni özellikler kazanır ki bunlar, varlığın sonradan olma özellikleridir (Karaağaç,2013, s.698). Sıfat tamlaması örneği ad tamlamasına nazaran meslek adlarından oluşan yer adlarında daha az karşımıza çıkmaktadır: Kadısusuz köyü, Karaçoban köyü, Yenikadılı köyü vs.

Sonuç

Meslek adlarından oluşan yer adlarının ele alındığı bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan'da meslek adları temelinde oluşan yer adlarının yapı özellikleri tespit edilmiştir. Yapı özellikleri tespit edilmeden önce aynı etnik köklere, aynı ırka, aynı kültüre sahip olan bu iki ülkenin ad verme hususundaki meslek adlarının rolü incelenmiştir. Meslek adlarındaki benzerlikler ve farklılıklar iki ülkenin meslek adı temelindeki yer adlarında da benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Oğuz grubuna mensup olan Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde kelimelerin bir birine yakın olması bu kelimeler temelinde ortaya çıkan yer adlarında da benzerlikler oluşturmaktadır. Meslek adlarından oluşan yer adları incelendiğinde ad verme hususundaki benzerliklerin yanı sıra yer adlarının yapı özelliklerinde de benzerlikler tespit edilmiştir. Özellikle türemiş yapıli yer adlarında meslek adı oluşturan +CI eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Azerbaycan Türkçesinde de uzun yıllardan beri kullanılan ve günümüzde de işlevini sürdüren yapım eklerinden biri olarak yer adlarının oluşumunda oldukça sık rastlanmaktadır.

Türemiş yapıli yer adları basit ve birleşik yapıli yer adlarına göre daha çok tercih edilmesinden dolayı ilk karşılaştırma türemiş yapıli yer adları üzerinde verilse de basit ve birleşik yapıli yer adlarındaki benzerlikler de göz ardı edilemez. Meslek adlarından oluşan basit yapıli yer adlarında hem Türkiye'de hem de Azerbaycan'da bünyesinde hiçbir ek bulundurmayan basit yapıli meslek adları ile beraber çoğul eki almış basit yapıli meslek adları (Dərvişlər köyü, Kadılar köyü, Ozanlar köyü vs.) da tercih edilmiştir.

Meslek adlarından oluşan birleşik yapıli yer adları iki şekilde ortaya çıkmıştır: 1.Meslek adı birleşik yapıda olduğu için oluşturduğu yer adı da birleşik yapılidir, 2. Birleşenlerinden birisi meslek adı diğer birleşen farklı kelime grubundan oluşan yer adları. Her iki ülkenin birleşik yapıli yer adlarında hem ad tamlamasına hem de sıfat tamlamasına rastlanmaktadır. Azerbaycan yer adlarında sıfat tamlamasından oluşan meslek adı temelindeki yer adları oldukça azdır. Bunlar genellikle birleşenlerinden biri renk adı diğeri meslek adı olan yer adlarıdır.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2022). *Etimolojik ve Tarihsel Açından Yer Adları Sözlüğü*. Ankara, 1. Cilt. s.34-350.
- Aksoy, B. (2022). *Etimolojik ve Tarihsel Açından Yer Adları Sözlüğü*. Ankara, 2. Cilt. s.620-1095.
- Dura, F. (2017). *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Aktarma Sorunları*. Yüksek lisans tezi, Nevşehir. s.30.
- Əliyeva, R. (2007). *Azerbaycan Toponimlerinin Ensiklopedik Sözlüğü*. Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Nesimi Adına Dilçilik Enstitüsü. Bakü, Doğu –Batı 1.Cilt s.7-368.
- Əliyeva, R. (2007). *Azerbaycan Toponimlerinin Ensiklopedik Sözlüğü*. Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Nesimi Adına Dilçilik Enstitüsü. Bakü, Doğu –Batı 2.Cilt s.10-264.
- İsayev, D. (1977). *Cer-suu atarının sırrı*. Mektep.s.13
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013. s.50-690
- Karaçetin, H. (1984). *Antik Çağda Anadolu'da Tarihi Yer Adları*.Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. Ankara, s.219
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara, s.137.
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara, s.215-216.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk ad bilimi I giriş*. Türk Dil Kurumu Yayınları.s.9
- Şen, S. (2009). *Derleme Sözlüğüne Göre Türkiye Türkçesi Ağzlarında Meslek İcracısı Adları*. 25, Bahar, s.174.
- Tapar, D. (2023). *Türkiye'de Yer Adları Bilimi Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Kaynakça Denemesi*. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 11, s.1121.
- Yavuz, S.&Şenel, M.(2013).*Yer Adları (Toponim) Terim Sözlüğü*, Turkish Studies, 8/8, 2239-2254 , s.240
- Zülfikar, H. (2010). *Meslek Adları ve -CI Ekinin Türkçedeki İşlevleri*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 55(2007/1), s.177.